

ČEŠI ZA 1. SVĚTOVÉ VÁLKY A VZNIK ČESKOSLOVENSKA

1914 v Rakousko-Uhersku uzavřena říšská rada a zemské sněmy, potlačeny občanská práva a svobody, nastolena v.....-ú..... **diktatura**

Zatčení radikální čeští poslanci: Václav **K.....**, Alois **R.....**, Karel **K.....**
- odsouzení k trestu smrti, ale rozsudek nebyl naštěstí vykonán

Tomáš Garrigue M..... vsadil na vítězství Dohody a vyhlásil odboj Rak.-Uh.

Cíl: přesvědčit velmoci k rozbití Rak.-Uherska

Finance: získal od krajanských spolků v USA, Francii, V. Británii, Rusku

1915 **Edvard B.....** odešel do ciziny za Masarykem. Založena **M.....**

Jejím úkolem bylo udržovat kontakty zahraničního a domácího odboje proti Rakousko-Uhersku.

1916 V **P.....** založena **Č.....** **n.....** **r.....** – jako vrcholný řídicí orgán našeho zahraničního odboje.

Snaha přispět Dohodě k porážce Rak.-Uherska → M. R. **Š.....** organizoval československé vojsko – **I.....**. Umístěny ve Francii (rota Nazdar), Rusku (Česká družina) a Itálii.

V listopadu **zemřel** císař František Josef I. a nastoupil **K.....** **I. Habsburský**

- uvolněnější režim, amnestie i pro české radikální politiky

- **Obnovena** říšská rada a parlamentarismus

1917 v červenci se **legie** vyznamenaly na východní frontě v **bitvě** u **Z.....**

Čeští poslanci však nadále ve Vídni vystupovali až příliš prorakousky → proto **Jaroslav K.....** inicioval „**M..... českých s.....**“ – spisovatelé napomenuli české poslance, že málo hájí české zájmy ve Vídni!!

1918

6. ledna „**T..... d.....**“ – čeští poslanci říšské rady a zemských sněmů v **Obecním domě v Praze** vyslovili p..... p..... ú.....
S.....

„*My, poslancové národa českého, prohlašujeme, že mír, který by národu našemu nepřinesl spravedlnost a svobody, nemohl by pro něho býti mírem.....Národ náš hlásí se o svou samostatnost, ...aby... s jinými národy svobodnými a ve státě svrchovaném, plnoprávném, demokratickém, sociálně spravedlivém i na rovnosti všeho svého občanstva vybudovaném a v hranicích historických zemí.....přispěti mohl k novému velkému rozvoji lidstva.....* (Butvin, J., Havránek J.: Dějiny Československa, III. Praha 1970, str. 710)

8. ledna poselství amerického prezidenta **W. W.....** Kongresu USA k ukončení války:

Celkem...bodů: 10. bod zmínka o národech v **Rakousko-Uhersku** p..... **a.....**

„*Národům Rakousko-Uherska, jehož místo mezi národy přejeme si mít zachováno budiž dána co nejvolnější možnost autonomního rozvoje.*“

Následují tajná jednání států Dohody o uzavření **s..... míru** s **R.....** a velmoci ještě nepočítaly s jeho rozpadem! Proto zpočátku podporovaly pouze úsilí o dílčí **autonomii** jednotlivých národů! Když se to **Němci** dozvěděli, tak přinutili rakouského císaře Karla I. uzavřít „spojeneckou“ smlouvu (12.5.), kde Rakousko defacto ztrácelo právo samostatně rozhodovat! Od této chvíle Dohoda začala **jednat s protirakouským odbojem!**

30. května **P.....** **dohoda** mezi čes. a slov. krajany v USA: česko-slovenský stát, slovenština úředním jazykem na Slovensku + vlastní administrativu, sněm, soudy

Materiál je součástí projektu „Odras 1. světové války v moderní výuce“ a je prostřednictvím „Programu na podporu činnosti nestátních neziskových organizací působících v oblasti předškolního, základního a středního vzdělávání v roce 2014“ spolufinancován MŠMT.

13. července v Praze ustaven nový **N..... v.....** složený ze zástupců českých a moravských stran usilujících o samostatnost (soc. dem., agr., nár. demokr., nár. soc., předseda K. Kramář)

Léto **uz..... našeho odboje a jeho představitelů** za naši politickou reprezentaci od států Dohody!!

Říjen Na začátku října měla **rakouská vláda** obavu, že se Čechy odtrhnou od monarchie a začala proto masově vyvážet z Čech všechny potraviny a strojní zařízení. Nespokojenost lidí výrazně narůstá a socialistická NR reagovala tak, že na →

16. října - **císař Karel I.** se pokusil situaci zachránit - vydává **manifest o f.....**

14. října vyhlášena **g..... stávka** - hlavně proti vývozu potravin z monarchie.

18. října 1918 bylo reakcí **prohlášení prozatímní čs. vlády**, vydané ve **Washingtonu** a **proklamující nezávislý stát Čechů a Slováků** – tzv. „**W..... deklarace**“ (ČSR bude republikou, svoboda slova, náboženství, zaručena práva národních menšin, parlamentní forma vlády, všeobecné hlasovací právo, zrovnoprávnění žen, reformy sociální a hospodářské).

„Činíme toto prohlášení na základě našeho historického a přirozeného práva. Byli jsme samostatným státem již od sedmého století a r. 1526 jako samostatný stát, sestávající z Čech, Moravy a Slezska, spojili jsme se s Rakouskem a Uhrami v obrannou jednotu proti tureckému nebezpečí. Nikdy jsme se v této konfederaci nevzdali dobrovolně svých práv jako samostatný stát. Habsburkové porušili svou smlouvu s naším národem, nezákonně překročujíce naše práva a znásilňujíce ústavu našeho státu, kterou sami přísahali zachovávat, a my proto odpíráme zůstat déle součástíkou Rakousko-Uherska v jakékoli formě.....

Požadujeme pro Čechy právo, aby byli spojeni se svými slovenskými bratry ze Slovenska, kdysi součástíkou našeho národního státu,.....

Československý stát bude republikou.....

Československý národ provede dalekosáhlé sociální a hospodářské reformy; velkostatky budou vyvlastněny pro domácí kolonizaci; výsady šlechtické budou zrušeny. Národ náš převezme svou část předválečného státního dluhu rakousko-uherského; válečné dluhy ponecháme těm, kdo do nich zabředli.....

Ve své zahraniční politice přijme československý národ plnou část odpovědnosti za reorganizaci východní Evropy. Přijímá cele demokratický a sociální princip národnostní a souhlasí s naukou, že veškeré úmluvy a smlouvy mají být sjednány otevřeně a upřímně, bez tajné diplomacie. Naše ústava postará se o účinnou, rozumnou a spravedlivou vládu, která vyloučí jakékoliv zvláštní výsady a znemožní třídní zákonodárství.....“

Deklarace byla vytvořena **Masarykem** a adresována prezidentovi **Wilsonovi** a vládě USA jako odpověď na zahraniční politickou aktivitu císaře Karla I. a vídeňské vlády, usilující o záchranu rak-uherské monarchie. Prozatímní vláda odmítla federalizaci Rakousko-Uherska pod vládou Habsburků ("autonomie je málo"), požadovala **úplnou samostatnost** českého a slovenského národa a **spojení** Čechů a Slováků v jednom nezávislém státě, který by měl republikánskou formu. Nastíňovala též budoucí ústavu čs. státu, přičemž slibovala zaručení nejširších demokratických práv a svobod, provedení odluky církve od státu i vyvlastnění velkostatků a znemožnění třídního zákonodárství. Wilson prohlašuje, že by Čechoslováci měli vytvořit vlastní stát.

28. 10. 1918 - ministr zahraničí rak-uherské monarchie Gyula Andrássy nabídl separátního mír Wilsonovi - pokus zachránit existenci rak-uherského státu. Podle Andrássyho je Rakousko-Uhersko ochotno jednat o kapitulaci a předčasně souhlasí s dohodovými

Materiál je součástí projektu „Odráz 1. světové války v moderní výuce“ a je prostřednictvím „Programu na podporu činnosti nestátních neziskových organizací působících v oblasti předškolního, základního a středního vzdělávání v roce 2014“ spolufinancován MŠMT.

podmínkami, také uznává naši nezávislost. **Národní výbor vydává dokument o př..... moci.** Národní výbor zařídil, aby četníci rozdali vojákům propustky, nebo některým mimopražským jednotkám přestali dodávat potraviny (rakouští vojáci se vzbouřili a odešli domů).

Funkci prozatímní vlády převzal Národní výbor = 5 politiků, tzv. „m..... 28. října“ (Alois R....., Antonín Š....., František S....., Jiří S....., Vavro Š.....) - vydán **zákon o zřízení samostatného čsl. státu, převzata zásobovací centrála** (obilní ústav), pak další úřady včetně místodržitelství. Vznik ČSR vyhlášen na Václavském náměstí pod sv. Václavem.

28. 10. 1918 začala jednání v Ž..... - kde došlo ke **spojení zahraničního a domácího odboje**, (do 3. 11. 1918) politici jednali o podobě čsl. státu a rozdělení politických pozic.

29. 10. 1918 vyhlášení samostatného státu v **B.....** (z Besedního domu).

30. 10. na tajném **shromáždění v Turčianském sv. Martině** byla zvolena 12 členná Slovenská národní rada, v čele byl **Matúš Dula** (předseda slov. Národní strany), **přijato prohlášení o právu na sebeurčení slovenského národa a o spojení v společném státě s Čechy – M..... deklarace**, text přivezen do Prahy 1. 11. 3člennou delegací (v čele Ivan Dérer), Vavro Šrobár jmenován ministrem s plnou mocí pro Slovensko (do roku 1920, potom právě Dérer).

13. 11. 1918 přijata prozatímní **ú.....** státu

14. 11. 1918 Národní výbor se rozšířil na **Národní shromáždění**

- prohlášení sesazení Habsburků
- přijato usnesení o státní formě - demokratická republika
- jednohlasně zvolen v nepřítomnosti T. G. **Masaryk** prvním prezidentem (ještě 3krát - 1918, 1920, 1927, 1934)
- byla ustanovena první československá vláda (v čele K. **Kramář**)
- přijaty první dva zákony - 8 hodinová pracovní doba a zrušení šlechtických titulů

HL. cílem bylo obnova válkou zničeného hospodářství. Masaryk se vrátil 21. 12. 1918.

Vedoucí představitelé v době vzniku ČSR

T. G. M..... (prezident)

K. K..... (1918-1919 premiér)

Alois R..... (v letech 1919-1919, 1922-1923 ministr financí, oběť atentátu)

Vavro Š..... (1918-1920 ministr pro Slovensko, současně 1919-1920 ministr zdravotnictví, 1921-1922 školství, 1918-1925 poslanec)

Antonín Š..... (místopřed. Nár. výboru, 1918-1920 ministr vnitra, 1922-1929 předseda vlády)

Jiří S..... (1918-1919 ministr pošt, 1919-1920 a 1922-1925 ministr železnic, 1925-1926 ministr obrany)

František S..... (1918-1919 ministr spravedlnosti, 1929-1939 předseda senátu)

Edvard B..... (1918-1935 ministr zahraničí, 1921- 1922 předseda vlády)

Milan Rastislav Š..... (ministr války, 4.5. 1919 – letecká katastrofa při přistání v Bratislavě)

Materiál je součástí projektu „Odras 1. světové války v moderní výuce“ a je prostřednictvím „Programu na podporu činnosti nestátních neziskových organizací působících v oblasti předškolního, základního a středního vzdělávání v roce 2014“ spolufinancován MŠMT.

KLÍČ:

ČEŠI ZA 1. SVĚTOVÉ VÁLKY A VZNIK ČESKOSLOVENSKA

1914 v Rakousko-Uhersku uzavřena říšská rada a zemské sněmy, potlačeny občanská práva a svobody, nastolena **vojensko-úřednická diktatura**

Zatčení radikální čeští poslanci: Václav **Klofáč** Alois **Rašín**, Karel **Kramář**
- odsouzení k trestu smrti, ale rozsudek nebyl naštěstí vykonán

Tomáš Garrigue Masaryk vsadil na vítězství Dohody a vyhlásil odboj Rak.-Uh.

Cíl: přesvědčit velmoci k rozbití Rak.-Uherska

Finance: získal od krajanských spolků v USA, Francii, V. Británii, Rusku

1915 **Edvard Beneš** odešel do ciziny za Masarykem. Založena **Maffie**.

Jejím úkolem bylo udržovat kontakty zahraničního a domácího odboje proti Rakousko-Uhersku.

1916 V **Paříži** založena **Československá národní rada** – jako vrcholný řídicí orgán našeho zahraničního odboje.

Snaha přispět Dohodě k porážce Rak.-Uherska → M. R. **Štefánik** organizoval československé vojsko – **legie**. Umístěny ve Francii (rota Nazdar), Rusku (Česká družina) a Itálii.

V listopadu **zemřel** císař František Josef I. a nastoupil **Karel I. Habsburský**

- uvolněnější režim, amnestie i pro české radikální politiky
- **Obnovena** říšská rada a parlamentarismus

1917 v červenci se **legie** vyznamenaly na východní frontě v **bitvě u Zborova**.

Čeští poslanci však nadále ve Vídni vystupovali až příliš prorakousky → proto **Jaroslav Kvapil** inicioval „**Manifest českých spisovatelů**“ – spisovatelé napomenuli české poslance, že málo hájí české zájmy ve Vídni!!

1918

6. ledna „**Tříkrálová deklarace**“ – čeští poslanci říšské rady a zemských sněmů v Obecním domě v Praze vyslovili **poprvé požadavek úplné samostatnosti**.

„My, poslancové národa českého, prohlašujeme, že mír, který by národu našemu nepřinesl spravedlnost a svobody, nemohl by pro něho býti mírem.....Národ náš hlásí se o svou samostatnost, ...aby... s jinými národy svobodnými a ve státě svrchovaném, plnoprávném, demokratickém, sociálně spravedlivém i na rovnosti všeho svého občanstva vybudovaném a v hranicích historických zemí.....přispěti mohl k novému velkému rozvoji lidstva..... (Butvin, J., Havránek J.: Dějiny Československa, III. Praha 1970, str. 710)

8. ledna poselství amerického prezidenta **W. Wilsona** Kongresu USA k ukončení války:

Celkem 14 bodů: 10. bod zmínka o národech v Rakousko-Uhersku požadavek autonomie.

„Národům Rakousko-Uherska, jehož místo mezi národy přejeme si mít zachováno budiž dána co nejvolnější možnost autonomního rozvoje.“

Následují tajná jednání států Dohody o uzavření **separátního míru s Rakousko-Uherskem** a velmoci ještě nepočítaly s jeho rozpadem! Proto zpočátku podporovaly pouze úsilí o dílčí **autonomii** jednotlivých národů! Když se to **Němci** dozvěděli, tak přinutili rakouského císaře Karla I. uzavřít „spojeneckou“ smlouvu (12.5.), kde Rakousko defacto ztrácelo právo samostatně rozhodovat! Od této chvíle Dohoda začala **jednat s protirakouským odbojem!**

30. května **Pittsburská dohoda** mezi čes. a slov. krajany v USA: česko-slovenský stát, slovenština úředním jazykem na Slovensku + vlastní administrativu, sněm, soudy

Materiál je součástí projektu „Odras 1. světové války v moderní výuce“ a je prostřednictvím „Programu na podporu činnosti nestátních neziskových organizací působících v oblasti předškolního, základního a středního vzdělávání v roce 2014“ spolufinancován MŠMT.

13. července v Praze ustaven nový **Národní výbor** složený ze zástupců českých a moravských stran usilujících o samostatnost (soc. dem., agr., nár. demokr., nár. soc., předseda K. Kramář)

Léto **uznání našeho odboje a jeho představitelů** za naši politickou reprezentaci od států Dohody!!

Říjen Na začátku října měla **rakouská vláda** obavu, že se Čechy odtrhnou od monarchie a začala proto masově vyvážet z Čech všechny potraviny a strojní zařízení. Nespokojenost lidí výrazně narůstá a socialistická NR reagovala tak, že na →

16. října - **císař Karel I.** se pokusil situaci zachránit - vydává **manifest o federalizaci**.

14. října vyhlášena **generální stávka** - proti vývozu potravin z monarchie.

18. října 1918 bylo reakcí **prohlášení prozatímní čs. vlády**, vydané ve **Washingtonu** a **proklamující nezávislý stát Čechů a Slováků** – tzv. „**Washingtonská deklarace**“ (ČSR bude republikou, svoboda slova, náboženství, zaručena práva národních menšin, parlamentní forma vlády, všeobecné hlasovací právo, zrovnoprávnění žen, reformy sociální a hospodářské).

„Činíme toto prohlášení na základě našeho historického a přirozeného práva. Byli jsme samostatným státem již od sedmého století a r. 1526 jako samostatný stát, sestávající z Čech, Moravy a Slezska, spojili jsme se s Rakouskem a Uhrami v obrannou jednotu proti tureckému nebezpečí. Nikdy jsme se v této konfederaci nevzdali dobrovolně svých práv jako samostatný stát. Habsburkové porušili svou smlouvu s naším národem, nezákonně překročující naše práva a znásilňující ústavu našeho státu, kterou sami přísahali zachovávat, a my proto odpíráme zůstat déle součástí Rakousko-Uherska v jakékoli formě.....

Požadujeme pro Čechy právo, aby byli spojeni se svými slovenskými bratry ze Slovenska, kdysi součástí našeho národního státu,.....

Československý stát bude republikou.....

Československý národ provede dalekosáhlé sociální a hospodářské reformy; velkostatky budou vyvlastněny pro domácí kolonizaci; výsady šlechtické budou zrušeny. Národ náš převezme svou část předválečného státního dluhu rakousko-uherského; válečné dluhy ponecháme těm, kdo do nich zabředli.....

Ve své zahraniční politice přijme československý národ plnou část odpovědnosti za reorganizaci východní Evropy. Přijímá cele demokratický a sociální princip národnostní a souhlasí s naukou, že veškeré úmluvy a smlouvy mají být sjednány otevřeně a upřímně, bez tajné diplomacie. Naše ústava postará se o účinnou, rozumnou a spravedlivou vládu, která vyloučí jakékoliv zvláštní výsady a znemožní třídní zákonodárství.....“

Deklarace byla vytvořena **Masarykem** a adresována prezidentovi **Wilsonovi** a vládě USA jako odpověď na zahraniční politickou aktivitu císaře Karla I. a vídeňské vlády, usilující o záchranu rak-uherské monarchie. Prozatímní vláda odmítla federalizaci Rakousko-Uherska pod vládou Habsburků ("autonomie je málo"), požadovala **úplnou samostatnost** českého a slovenského národa a **spojení** Čechů a Slováků v jednom nezávislém státě, který by měl republikánskou formu. Nastíňovala též budoucí ústavu čs. státu, přičemž slibovala zaručení nejširších demokratických práv a svobod, provedení odluky církve od státu i vyvlastnění velkostatků a znemožnění třídního zákonodárství. Wilson prohlašuje, že by Čechoslováci měli vytvořit vlastní stát.

28. 10. 1918 - ministr zahraničí rak-uherské monarchie Gyula Andrássy nabídl separátního mír Wilsonovi - pokus zachránit existenci rak-uherského státu. Podle Andrássyho je Rakousko-Uhersko ochotno jednat o kapitulaci a předčasně souhlasí s dohodovými

Materiál je součástí projektu „Odráz 1. světové války v moderní výuce“ a je prostřednictvím „Programu na podporu činnosti nestátních neziskových organizací působících v oblasti předškolního, základního a středního vzdělávání v roce 2014“ spolufinancován MŠMT.

podmínkami, také uznává naši nezávislost. **Národní výbor vydává dokument o převzetí moci.** Národní výbor zařídil, aby četníci rozdali vojákům propustky, nebo některým mimopražským jednotkám přestali dodávat potraviny (rakouští vojáci se vzbouřili a odešli domů).

Funkci prozatímní vlády převzal Národní výbor = 5 politiků, tzv. „muži 28. října“ (Alois Rašín, Antonín Švehla, František Soukup, Jiří Stříbrný, Vavro Šrobár) - vydán **zákon o zřízení samostatného čsl. státu, převzata zásobovací centrála** (obilní ústav), pak další úřady včetně místodržitelství. Vznik ČSR vyhlášen na Václavském náměstí pod sv. Václavem.

28. 10. 1918 začala jednání v **Ženevě** - kde došlo ke **spojení zahraničního a domácího odboje**, (do 3. 11. 1918) politici jednali o podobě čsl. státu a rozdělení politických pozic.

29. 10. 1918 vyhlášení samostatného státu v **Brně** (z Besedního domu).

30. 10. na tajném **shromáždění v Turčianském sv. Martině** byla zvolena 12 členná Slovenská národní rada, v čele byl **Matúš Dula** (předseda slov. Národní strany), **přijato prohlášení o právu na sebeurčení slovenského národa a o spojení v společném státě s Čechy – Martinská deklarace**, text přivezen do Prahy 1. 11. 3člennou delegací (v čele Ivan Dérer), Vavro Šrobár jmenován ministrem s plnou mocí pro Slovensko (do roku 1920, potom právě Dérer).

13. 11. 1918 přijata prozatímní **ústava** státu

14. 11. 1918 Národní výbor se rozšířil na **Národní shromáždění**

- prohlášení sesazení Habsburků
 - přijato usnesení o státní formě - demokratická republika
 - jednohlasně zvolen v nepřítomnosti T. G. **Masaryk** prvním prezidentem (ještě 3krát - 1918, 1920, 1927, 1934)
 - byla ustanovena první československá vláda (v čele K. **Kramář**)
 - přijaty první dva zákony - 8 hodinová pracovní doba a zrušení šlechtických titulů
- HL. cílem bylo obnova válkou zničeného hospodářství. Masaryk se vrátil 21. 12. 1918.

Vedoucí představitelé v době vzniku ČSR

T. G. Masaryk (prezident)

K. Kramář (1918-1919 premiér)

Alois Rašín (v letech 1919-1919, 1922-1923 ministr financí, oběť atentátu)

Vavro Šrobár (1918-1920 ministr pro Slovensko, současně 1919-1920 ministr zdravotnictví, 1921-1922 školství, 1918-1925 poslanec)

Antonín Švehla (místopřed. Nár. výboru, 1918-1920 ministr vnitra, 1922-1929 předseda vlády)

Jiří Stříbrný (1918-1919 ministr pošt, 1919-1920 a 1922-1925 ministr železnic, 1925-1926 ministr obrany)

František Soukup (1918-1919 ministr spravedlnosti, 1929-1939 předseda senátu)

Edvard Beneš (1918-1935 ministr zahraničí, 1921- 1922 předseda vlády)

Milan Rastislav Štefánik (ministr války, †4.5. 1919 – letecká katastrofa při přistání v Bratislavě)

Autor: Mgr. Pavel Vaníček

E-mail: vanicek@eko-g.cz

Materiál je součástí projektu „Odras 1. světové války v moderní výuce“ a je prostřednictvím „Programu na podporu činnosti nestátních neziskových organizací působících v oblasti předškolního, základního a středního vzdělávání v roce 2014“ spolufinancován MŠMT.